

„[...] HALLGATAG KIRÁLY: REJTÉLYES ELMULÁS!” FÜST MILÁN ‘HALÁL’-ÁBRÁZOLÁSA¹

BÜKY LÁSZLÓ

Füst Milán költészetének olvasói 1948 óta az összesnek mondott verseiben elsőként a Szellemelek utcáját találják. E költemény nem kis mértékben jelképezi a teljes Füst Milán-i lírát, nyilván ennek tudatában maga a költő kötetcímként is használta a vers címét (Füst 1948).

A költemény befejező része: „...ma már éjszakám: | Egyetlen teljességem. – Ne higyjétek, nem sohajtok, | Sőt feledni vágyom minden multamat s még inkább elrejtőzni, elmerülni abban, | Ami még a jussom itt. Mert annyi jár nekem. | Hogy jobban megismerjelek, ki vagy? – Sötét vagy-e? | Kivel a sötétségben oly rég szembenézek, hallgatatag király: rejtélyes elmulás!” (Füst 1969). (A két pont szövegmegszakítást jelez a következőkben is.) *A hallgatatag király: rejtélyes elmulás* szerkezet egy körülíró metafora, amely a ‘halál’-t jelenti. Az *elmulás* főnév Füst Milán-i használatáról egy elemzésében Somlyó György írt. Kulcsszónak mondja az *elmulás*-t, néhány példával bemutatja előfordulásait, ámbar ezek között az *elmúlik* ige is szerepel. Somlyó György megállapítja: „Mindig az elmulás. Sosem a halál, amely az egyén megszűnésének egyszeri, személyes élménye; hanem az elmulás, amely a megszűnés állandó, egész életünket »átölelő«, tárgyi folyamata: mintegy egyediségünk egyetemes története” (Somlyó 1975/1993).

Ha tüzetesen áttekintjük a költő líráját, kiderül, hogy a halál fogalmának nyelvi kifejezése sokrétűbb. A következőkben megkíséreltem ezt igazolni.

Az *elmulás* főnevet a költő az alábbi két helyen használja e jelentésben: „fn (csak egysz.-ban) 1. Az *elmúlik* igével kifejezett folyamat; az a tény, hogy valamely állapot, folyamat elmúlik” (A jelentésleírás forrása itt s a továbbiakban is: Bárcki–Ország 1959–1962 [= ÉrtSz.]).

Az *elmulás* kórusa (A Füst 1921 címe)

..*Elmulás!*... bús szépség és szomorú öröm te! (Egy lány szemeiről. Ny. 1921. I, 514).

¹Előadásként elhangzott az MTA Néprajzi Kutatóintézetének Lélek–Halál–Túlvilág címmel megtartott konferenciáján (Budapest, 1995. szeptember 8–10.).

Mindkét idézett helyen hamar kiváltódik az olvasóban a 'halál, enyészet' jelentés. A verseskötet anyagának olvasásakor, illetőleg az Egy lány szemeiről című költeménynek az „Ó kettős szépség: élet és halál..” részénél.

Az *elmulás* következő jelentése: „2. (vál) Halál, enyészet, megsemmisülés.” Az e jelentésű Füst Milán-i használat:

..hallgatag király: rejtélyes *elmulás!* (Szellemelek utcája, 14. – A verscím utáni lapszám, ha más (kötet)jelölés nincsen, a Füst 1969-re vonatkozik.)

S mi nem embernek való látomás: | Hiába fürkészik agg, néma szemeitek az örök *elmulást*.. (Henrik király! 46)

S ki úgy szeretted már az *elmulást*, | Hol régen s mélyen rejtezel.. (Egy csillaghoz! 65)

S oh mély homály főd el | S a karjaival itt is átölel | Az *elmulás*. (Reménytelenül, 67)

..Ez áldott völgyet én nem ismerem, | Hol zöld levélen ül az *elmulás*. (A völgyben, 72)

S talán erős, új szentség fénye derül majd rád az *elmulásban*.. (Egy öreg emberhez! (Nyugat [=Ny.] 1921. I, 513)

..Nem károd az *elmulás*... (Elégia. Füst 1976 [= N. I és N. II]: II, 192)

Egy alkalommal a *mulás* főnév van meg, „Ált. a *múlik* igével kifejezett folyamat, történés; az a tény, hogy vmi *múlik*. 3. (*ritk, költ*) Romlás, pusztulás, megsemmisülés”:

..a kettős égi szó.. | ..amely | A *mulás* örök dicsőségét hirdeti! (Egy lány szeméről. Ny. 1921. I, 514)

A szócsaládba tartozó *elmúlik* „tn ige (*rég*) *elmúl* 1. <Állapot, jelenség> fokozatosan v. hirtelen csökkenve létének, jelenlétének végére jut; megszűnik”:

..s bár *elmúlna* már tőlem ez az élet.. (Levél Kanadából, 38)

Mindennek *el* kell *múlni*.. (Cantus firmus, 48)

Hol minden *elmúlt*: árny és a fény.. (Végrendelet feleségemnek, 86)

Fekete nap volt az életem. – Kinek panaszoljam? *Elmúlt*. (A Mississippi. Ny. 1928. II, 507)

..A szenvedés *elmúlt!* (Egy hang. N. I, 209)

Elmulasz életem. ([Címtelen.] N. I, 378)

„||b. (*táj*) <Ember> meghal”:

..s már végem is van, nemsokára *elmulok*.. (Henrik király! 46)

Mért kellett *elmúlnom* hát.. (Mi bűnöm volt a csend?... 112)

S vidáman *múlik el*.. (A kalandor, 129)

Mert mindennek, mi él, | A sorsa meg van írva, *el* kell *múlnia*. (Oh nincs vi-
gasz!... 138)

Anyám már *elmúlt*. (Egy hang. N. I, 209)

Majd *elmúlok* én is.. (Uo.)

..Hogy Isten remeke, aki voltál, lassan *múlasz el*... (Elégia, N. II, 192)

„2. <Idő, időszak> múlttá válik, túlhaladunk rajta; eltelik. ... ~ *t felette az idő*:
megöregedett”:

Únja ő figyelni az időket! | *Múljanak el* felette! (Barokk elégia: Búcsú mester-
ségemtől, 88)

..révbe ért a lélek s itt-ott tengve-lengve | Boldogan tanyázott s ím' az idő
nyomtalan *múlt el* felette, mint a fellegek.. (Elégia, 115)

..S mosollyal *múlnak el* a századok... (Repülj! 133)

..ő régi ünnep, | Ki *elmúltál*.. (Szőlőhegyen, 160)

Kicsit aludtam éppen, szunnyadt a lélek s *elmúlt* az idő felette! (Elégia. Ny.
1911, II, 249)

A szótár tájnyelvinek jelzi az *elmúlik* 1.||b. jelentésben való használatát, Füst
Milánnál azonban bizonyos választékosság mutatkozik vele kapcsolatban. Az ige 2.
jelentéscsoportú használatában a köznyelvi szókapcsolattól jobbra független a haszná-
lat az *elmúlt felette az idő* szerkezetek beépítésénél.

Az *elmúlás*-sal rokon értelmű *halál* főnév állandó szókapcsolatot alkot a *szem-
benéz* igével: *szembenéz a halállal* (I. *halál* 5. a.).

A költő a *halál* főnevet (Somlyó György megállapításával szemben) használja, s
különböző jelentésekben.

„1. Az élő szervezet, főleg az emberi szervezet életműködésének végleges és
teljes megszűnése; meghalás”:

..a keselyűk... oly jól ismerik őket a *halált*! (Levél Kanadából, 36)

..s önnön *halálával* is cicáz... (Habok a kód alatt, 78)

..sok ember sírt, sok *halála* napját emlegette.. (Levél az ifjúságról, 95)

..nyugtalan talán, | Még ott a mély *halálban* is... (Részlet az „Aggok a lakodal-
mon” című verses színdarabból, 99)

..Számodra nincs örök *halál*. (Öröklét, 130)

Ó végső koppanás a szíven, végső döbbenet: *halál*! (Epilógus: O beata solitudo!
O sola beatitudo! 150)

..fenhéjázón játszva a *halállal*.. (Habok a kód alatt. Ny. 1927. II, 660)

A szenvedések pokla vár rám: | Ó *halálom*! ([Címtelen.] N. I, 378)

Te adtad... | ..az én szívembe gyerekkorom óta a *halált* ([Címtelen.] N. I, 389)

- ..Mi szegények, elbűvöltek, a *halál* gyermekei! (Upaniszada. Ny. 1920., 1126)
- ..a bölcs természet bevégzi művét | S a *halál* sugárzó koronájával tetézi | Tökéletessé! (Egy öregemberhez! Ny. 1921. I, 513)
- Ó kettős szépség: élet és *halál*.. (Egy lány szemeiről. Ny. 1921. I, 514)
- „||a. Az a tény, hogy valaki meghalt, haláleset”:
- Levél Oidipusz *haláláról* ([Cím], 51)
- ..bús lesz *halálom*. (Nem, soha nem lesz már vidám ünnepünk! N. II, 141)
- „2. Kivégzéssel járó büntetés, kivégzés; halálbüntetés”:
- S ítéld *halálra* őket! (Egy régi költő műve: Óda a Fejedelemhez! 101)
- „3. Végveszedelem, halálos veszedelem”:
- ..a *halál* részszépségét nem bírod? (Az igaztevőhöz, 62)
- „5. A halál (1) megszemélyesített alakja, amelyet rendsz. kezében kaszát tartó csontváz képében ábrázolnak”:
- A *halál* meg akart keríteni egy kis lovat.. (Ballada az elrabolt leányról, 55)
- ..akár a fűrge *halál*, oly gyorsan s kecsesen | Surrantak elő [a banyák].. (Barokk elégia: Búcsú mesterségetmől, 88)
- ..[Mi Urunk], ki bús felhők mögül *halál* képében ránk leselkedik.. (Gyász-kar, 120)
- ..*Halál!* – Te vagy a mi atyánk... (Egy lány szemeiről. Ny. 1921. I, 514)
- Az összetételek közül az *éhhalál* főnév „(vál) A halálnak az a neme, amelyet az éhezés idéz elő” jelentésben van meg:
- ..S gyötrelmes *éhhalál* leselkedik reá! (Az „Aggok a lakodalmon” című verses tragédia prólógusa, 157)
- „*halálfélelem* fn A haláltól, az elmúlástól való félelem kínzó, szorongó érzése”:
- A szenvedés | Eloltja jajgatásom rőt tüzét, eloltja | *Halálfélelmemet*. (Egy régi költő műve: Óda a Fejedelemhez! 100)
- Egy adat van a *halálos* melléknévre a „3. (átv, gyak. túlzó) Igen nagyfokú, rendkívüli méretű” jelentésben:
- S ha *halálos* fáradtsággal is.. (Anya és fiú. Ny. 1925. III, 449)
- A szócsaládhoz tartoznak még a következő szavak:
- elhal* (ige) – Emlékezetül, 89
- Egy egiptomi sírkövön, 117
- elhaló* (mn) – Barátaimhoz! 49
- haldokló* (fn) – Epigramma, Ny. 1914. II, 421.
- holott* (fn) – Halotak éneke ([Cím], 112)
- hal* (ige) – Végrendelet feleségemnek, 86

- holt* (mn) – Nyilas hava, 104
 Szállj meg nagy látomás... 114
 Gyertyafénynél, 148
- holt* (fn) – Upaniszada. Ny. 1920., 1126
- holta* (fn) – Mi bűnöm volt a csend?... 112
- meghal* (ige) – Levél Kanadából, 37; 40
 Az igaztevőhöz, 62 (3x: *meghalni*)
 Hajnal előtt, 83
 Emlékezetül, 89
 Egy bánatos kísértet panasza, 108
 Mi bűnöm volt a csend?... 112
 Az igaz bíróhoz! 143
 Gyertyafénynél, 147
 Meghaltam, én szegény... ([Cím], Füst 1913 [= Vnl.]: 57)
 Upaniszada. Ny. 1920., 1126
 Egy lány szemeiről. Ny. 1921. I, 514.

A 'halál' jelentést más főnév is hordozza a költő nyelvében. Az *enyészet* főnév „(csak egysz-ban) (*irod*) Az a tény, hogy vmi megszűnik lenni, eltűnik, elpusztul; elmúlás, megsemmisülés, pusztulás” jelentésleírású adata:

..S az *enyészet* karjába dőlsz! (Sirató, 140)

Ez a teljes költői kép hasonló felépítésű, mint a Reménytelenül című versnek az *a karjaival itt is átölel* | *Az elmúlás képe, vagyis egy *az elmúlás ~ enyészet átölel* alakkép van a háttérben. Efféle képzet máskor is fellelhető: „Tátong az űr eléd s az óra már közel... | S ó mégse félj, – kitárt két karja fénylik: | Anyád az ott, ki végre átölel...” (Lelkek kórusa, 165). A halállal kapcsolatos körülírásokban szintén megjelenik máshol is a képzet: „...S gyengéden úgy öleli elfáradt szívéhez | Egyetlen kincsét: az örök éjszakát!” (Egy egiptomi sírkövön, 118); e motívum részletes bemutatására itt nem vállalkozom.

..bánjon el övele az *enyészet!* (Elégia, Ny. 1911. II, 249)

Használja Füst Milán a 'halál' megnevezésére a *vég*⁽¹⁾ főnevet az „I. 7. Vminek v. vkinek az elpusztulása, megsemmisülése. ~ *e* (*van*) *vkinek*: a) elpusztul, meghal *vki*” jelentésleírásnak megfelelően:

..Oidipúznak *vége* van. (Levél Oidipusz haláláról, 51)

..És este *vége* volt [a lovasnak]. (Kutyák, 82)

És este *vége* volt [a népnek]. (Uo.)

S az ének íme elhangzott és *vége* volt. (Levél az ifjúságról, 97)

..életemnek most már *vége* van. (Vers prózában. N. I, 244)

„7.||a. (*vál*) Az élet befejezése: a halál és az azt megelőző haláltusa”:

Még hazát is találok ott a vég előtt.. (Este van, 29)

A 'meghal' jelentést tartalmazó szavak előfordulása:

elhamvad – Részeg éjszaka, 57 (2x)

Kutyák, 82

elpusztul – Alkonyati számadás, 166

megdögöl – A részeg kalmár, 107

Már az eddigiek is jól mutatják, hogy korántsem az *elmúlás* az egyedüli a halál témakörében alkalmazva. Némelykor pedig a 'halál'-t vagy a 'meghal' jelentést körülírással fejezi ki a költő. E körülíró metaforák vagy másnéven rejtvénymetaforák nehezen számbavehetők, hiszen jobbára a kutató értelmezésétől függ, hogy az említett jelentéseket tulajdonítja-e nekik. A szövegekörnyezet legtöbbször jól eligazít, ám mindig megmarad a bizonytalanság a jelentés(ek) lehetőségeiben, amely a stilisztikum egyik forrása lehet. Füst Milán efféle szóképeiből néhányat már megkísértem leírni, l. Büky 1989: 41. – Egynéhány körülírást bemutatok, hogy továbbáryalják az e témakörben mutatkozó nyelvi kifejezésmód képét:

..lassan vond ki magad innen.. (Tél, 18)

S aztán hát elment persze.. (Öregség, 22)

..felléptem a sötétség csúcára.. (A holdhoz, 28)

..szomorún megy nem áhitott célja felé.. („Ha csontjaimat meg kellett adni”, 32)

..a sárkány torkában majd mégis eltűnök. (Levél Kanadából, 37)

Erről a képről egyéb mellett mondja Georges Mounin, „...hogy mindez olyan képanyaggal idézi meg a világot, mely eltér a számunkra megszokottól, mely első megközelítésre esetleg semmit sem mond nekünk, sőt, végképp hidegen hagyhat vagy berzenkedésre ingerelhet bennünket” (Mounin 1988: 1058).

Végezzétek el e kétes térségen futásokat... (Habok a köd alatt, 79)

A hant alá | Ne menj.. (Intelem az aggastyánhoz, 85)

S a téli fagyban elszállt pőre lelkem.. (Egy bánatos kísértet panasza, 108)

A végő pirkadat köszönt read.. (El innen, el... 111)

..S a végtelenbe virrad éjszakád. (Uo.)

Elfogytam, mint a hó... (Szállj meg nagy látomás... 113)

..az idő nyomtalan múlt el felette.. (Elégia, 115)

S mély sírba majd leszállni végül?! (Naenia egy hős halálára, 121)

..lemégy a síri földbe.. (Öröklét, 130)

Taláncsak elvégzed te is valamerre. (Intelem, 132)

..S a dúrva végtelenben ver tanyát... (Útra kelni, messzi menni... 137)

..menni jelt ad-e már valami? (Sirató, 141)

Az *elmulás* főnév műfaji szempontból való releváns voltát az ÉrtSz. „(vál)” minősítése jelzi. A magyar költői nyelvben való használatára némi fényt az is vet, hogy Petőfi Sándor mindössze egyszer használta: „Napfogyatkozás jött szembe világára, Melynek elmulását hasztalanul várta” (PSz. *elmulás* a.), ám akkor sem a XVII. szövegmondatbeli jelenésben. (Van Petőfi Sándornak egy „elmulási vész” kifejezése, melyet a PSz. választékosnak minősít.) A *halál* főnévnek 362 adatát ismeri a PSz. (I. a hibaigazítást is). – Juhász Gyula tizenöt *elmulás*-t és tizenhat *elmulás*-t írt le verseiben, s 217 *halál* főnevet a JUSz. szerint. Mindezek a különbségek alighanem az *elmulás*-nak máig tartó választékosságát mutatják, végül is Füst Milán költői nyelvben ugyancsak mintegy háromszorosa a *halál* száma az *elmulás* ~ *elmulás* előfordulási mennyiségének (nem szólva a rokon értelmű szavakról.) Egyébként a mai magyar szépprózában a *halál* szó módosított gyakorisági értéke 103,37 (128 adattal), az *elmulás* pedig nincsen benne az ún. szuperlexémák leggyakoribb elemeinek listájában, I. Füredi–Kelemen 1965–1977; e tények vélhetőleg ugyancsak az *elmulás* választékosságát és műfajhoz való kötöttségét jelzi. – Ady Endre lírájában a halál motívumát taglalva Király az *elmulás* főnevet nem említi (Király 1970, Király 1980) s azokban a versekben, amelyekből idéz, illetőleg amelyeket cím szerint említ, nincsen meg e szó.

A szellemek utcája úgynevezett tűnődő kérdéssel zárul. Füst Milán verseit, pontosabban a Füst 1969 költeményeit, nyolcvankilenc versbefejezést számítva, tizenegyszer zárja az érdeklődés szándékával, kérdést kifejező tartalommal, s ezeknek zöme tűnődő kérdés, amely nagyon alkalmas a gondolatoknak a szövegmű anyagán való túlvivésére: az olvasóra bízatik a továbbgondolás. Lehetséges, hogy az efféle befejezések a filozofikus-gondolati lírában általában is gyakoribban, vö. Büky 1985. – Az *elmulás*nak megszemélyesítő megszólítása egyedülálló a Szellemek utcájában, az **elmulás, te bús szépség és szomorú öröm* metonimikus szerveződésű, a költői énben lévő megállapítást tükröző. A halálnak is csupán egy megszemélyesítése van, *halál, te vagy a mi atyánk*, ám ez sem hasonlítható a *hallgatag király: rejtélyes elmulás!*-hoz, amely mindenekfölöttivé teszi az ‘*elmulás*’-t.

..a túlvilágra besiklik a lelkem.. (Szőlőhegyen, 160)

..S fejem nagy-búsan félrebillen és örül | A legnagyobb békének, mely hozzá már közel.. (Alkonyati számadás, 167)

Itt fekszem *önző* most.. (Halotti zsoltár. Vnl. 59)

S lépj oly bátran a sírba.. (Egy öregemberhez! Ny. 1921. I, 513)

..kivonszolt az Óriás Mágnes.. (Üres templom. Ny. 1924. II, 771)

Ó mért kellett leszállaniok.. (Síri kórus. N. I, 250)

Az *elmúlás*-tól e körülírásokig jutva látható, hogy nem csupán a szinonimákkal, hanem többféle nyelvi megoldással van a 'halál' és a 'meghal' kifejezve Füst Milán költői nyelvében. Ez voltaképpen a jelentéstan kutatásában természetes dolog, hiszen Károly (1970: 64) szerint „A jelentés előírja a jel (jelkapcsolat) beszédben való helyettesíthetőségét más jelekkel vagy jelkapcsolatokkal.” Az irodalmi elemzésben, a stilisztikai vizsgálatban az egyes jelek vagy jelkapcsolatok többnyire a szövegmű tartalmától (vagy attól, amit az olvasó, annak tart, illetőleg vél) függve kapnak különféle magyarázatot, például olyat, mint amilyent Somlyó György írt az *elmúlás*ról. E magyarázat és az efféle értelmezés természetesen értékes gondolatokat tartalmaz(hat), ám a szűkebb értelemben vett nyelvi, jelentéstani háttér – mint a jelen esetben is – nem mindig igazolja vissza az egyes nyelvi elemekhez fűzött magyarázatokat, amelyek nemritkán maguk is képzettársítások. Az *elmúlás*-hoz kapcsolódó értékes elemzés mellett látni kell, hogy voltaképpen éppen az elemzés, az értékelő tevékenység, a szövegmagyarázat az, ami a nyelvi elemre könnyen olyan értelmezési anyagot rétegez, amely csupán a kutató leleménye. Az efféle jelenség a természettudományból szintén ismeretes, a részecskefizika kutatómódszere és kutatóműszere eleve befolyásolja az eredményt. Erre gondol Heisenberg (1955/1967: 25): „Az anyag legkisebb építőköveivel kapcsolatos minden megfigyelési folyamat azonban a folyamat durva megzavarását jelenti; a részecskének a megfigyelési folyamatától független viselkedéséről egyáltalán nem is lehet már beszélni.”

A stílus kutatás gyakran tudatában is van mindennek a maga vizsgálati módjaival kapcsolatosan, vö. Kemény 1991: 7. – Mindezek tudatában tehát az *elmúlás*-ról a Somlyó György által mondottak érvényességét ugyan nem kell alapjaiban kétségbe vonni, de tudomásul kell venni, hogy egy más kutatási eljárás – amely persze eleve nem hordozója valamely egyedül igaz eredménynek – esetleg a maga beavatkozásával más eredményre jut. Itt és most arra, hogy az *elmúlás*-on kívül más szavak, illetőleg kifejezések (és nyilván még egyebek, például célzások) is szolgálnak a 'halál' és a 'meghal' megnevezésére Füst Milán költészetében. Ezeknek a nyelvi jeleknek és jelkapcsolatoknak „...a szinonimitása azon alapul, hogy a szinonim viszonyban álló jelek a valóság aspektusában azonos értékűek, a különbség köztük ebben a vonatkozásban irreleváns, ugyanakkor pragmatikus vagy műfaji aspektusból releváns” – írja Károly (1970: 84).

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bárczi Géza–Országh László főszerk. 1959–1962: *A magyar nyelv értelmező szótára I–VII*, Budapest, Akadémiai [= ÉrtSz.]
- Benkő László 1972: *Juhász Gyula költői nyelvének szótára*. Budapest, Akadémiai. [= JuSz.]
- Büky László 1985: A versbefejezés grammatikájához, in Béládi Miklós–Jankovics József–Nyerges Judit szerk.: *A magyar vers*, Budapest, Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság, 67–70.
- Büky László 1989: *Képzalkotás és képrendszer Karinthy Frigyes és Füst Milán költői nyelvében*, Budapest, Akadémiai.
- Füredi Mihály–Kelemen József szerk. 1965–1977: *A mai magyar nyelv szépprózai gyakorisági szótára*, Budapest, Akadémiai.
- Füst Milán 1913: *Változtatnod nem lehet*, Budapest, Athanaeum [= Vnl.]
- Füst Milán 1921: *Az elmúlás kórusa*, Amicus.
- Füst Milán 1948: *Szellemek utcája*, Budapest, Dante.
- Füst Milán 1969: *Összes versei*, Budapest, Magvető.
- Füst Milán 1976: *Napló I–II*, Budapest, Magvető [= N. I–II].
- Heisenberg, Werner 1955/1967: A mai fizika vilásképe, in *Válogatott tanulmányok*, Budapest, Gondolat.
- J. Soltész Katalin–Szabó Dénes–Wacha Imre szerk. 1973–1987: *Petőfi-szótár: Petőfi Sándor életművének szókészlete I–IV*, Budapest, Akadémiai [= PSz.]
- Károly Sándor 1970: *Általános és magyar jelentéstan*, Budapest, Akadémiai.
- Kemény Gábor 1991: *Szinbád nyomában: Krúdy Gyula a kortársak között*, Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete.
- Király István 1970: *Ady Endre I–II*, Budapest, Magvető.
- Király István 1982: *Intés az őrzőkhöz: Ady Endre költészete az első világháború éveiben I–II*, Budapest, Szépirodalmi.
- Mounin, Georges 1988: Füst Milán szövegközelben. A költő francia nyelvű verseskötetének bevezetője, *Nagyvilág* 33, 1058.
- Somlyó György 1975/1993: A költő gondolatainak kertje, in: *Füst Milán vagy a Le-sütöttszemű Ember*, Budapest, Balassi, 186.

THE REPRESENTATION OF DEATH IN THE POETRY OF MILÁN FÜST

LÁSZLÓ BÜKY

Elmúlás 'passing,' referring to death, is frequently encountered in the lyric poetry of Milán Füst. This noun is labeled 'refined' in *A magyar nyelv értelmező szótára* [Explanatory dictionary of Hungarian]. With regard to that label and because of the relatively frequent occurrence, some literary studies come to the conclusion that *elmúlás* is exclusively used by the poet, thus transforming the individual experience of personal decease to a general experience or a process. But Füst also uses *halál* 'death,' *enyészet*, 'decay,' *vég* 'end,' etc., and sometimes he paraphrases the notion. Besides, verbs like *elhal* 'wither' or *meghal*, *hal* 'die,' and adjectives like *elhaló* 'withering' or *holt* 'dead' are also found in his vocabulary. However, it is indubitable that *elmúlás* plays an important role in the poet's imagery.